

Layu, P. Laio, Laius... Pelai, Pelagi. Pelayo Martínez

Rosa M. Gil i Tort

A l'hora de definir la personalitat professional i humana de Pelayo Martínez ens vénen al cap un seguit de paraules que, cadascuna en el seu context i significat, ens apropen a l'autèntica dimensió del personatge. Aquestes paraules són: mediterrani, noucentisme, esperit pràctic, necessitat, idoneïtat... Abans que res, però, hem de ser cons-

Pelayo Martínez de Aloy, pare de l'arquitecte.

AHCòAC. DEM GIRONA. FONS PELAYO MARTÍNEZ

cients que vivim en un món de primeres impressions, d'etiquetes fàcils, de lectures superficials que sovint ens amaguen la veritable essència de les coses. Una mirada de prop, a peu d'obra i també sobre les cartes i els documents, ens pot revelar aspectes que aporten els matisos que tota anàlisi necessita per ser rigorosa.

Quan el jove Pelayo Martínez Paricio s'acomia-va del seu pare per iniciar els seus estudis d'arquitectura a Barcelona, aquest, el Dr. Pelayo Martínez de Aloy, va pronunciar unes paraules que l'arquitecte recordà per sempre més. Seixanta anys més tard, quan un Pelayo Martínez ja retirat feia balanç de la seva vida davant l'escriptor Josep Pla,(1) rememorava el que li va dir el seu pare: «Noi, recorda bé el que et vaig a dir; jo ja he procurat que aprenguessis a nedar, fes-te càrrec que vas a la "Gorga Blava". Si nedes bé te'n sortiràs, si no, recorda't dels teus companys, que cada any se n'hi queda algun». Aquesta màxima sens dubte va arrelar de ple en la personalitat de l'adolescent i ens serveix per interpretar moltes de les claus de la seva intensa i atzarosa trajectòria.

Per conèixer el desenvolupament de tota una vida vàrem cercar els tres escenaris que conformaven el triangle geogràfic on Pelayo Martínez va florir com a arquitecte: Figueres –i per extensió l'Alt Empordà–, Barcelona i la Bisbal i la seva comarca.

A Figueres hi va néixer, va créixer i va aprendre a agafar el llapis amb prou traça per poder somniar la seva futura professió. A Barcelona va esdevenir arquitecte, va conèixer companys i influències, va desenvolupar els seus primers i grans projectes. Al mateix temps, hi va continuar treballant i exercint la docència durant tota la vida, entre els futurs arquitectes. A la Bisbal hi va entrar d'arquitecte municipal el 1925, i hi va exercir el seu càrrec fins a la seva jubilació, l'any 1970.

Bastit aquest triangle, volíem conèixer l'ambient de la Figueres que va acollir el nen, el jove i l'arquitecte Pelayo Martínez. Per això vam encarregar a l'historiador Jaume Santaló que ens parlés d'aquella capital de l'Empordà, al llarg del segle XX, com a rerefons de la trajectòria vital i professional que ens interessava. Necessitàvem també un estudi aprofundit de la seva obra, apassionat i desapassionat alhora, però tant rigorós i detallista com fos possible, encàrrec que vam fer a l'arquitecte Joan Falgueras. També volíem acostar-nos a la faceta barcelonina, la de l'època d'estudiant, la dels primers projectes, la de l'Exposició del 29, la de professor de l'Escola d'Arquitectura, la de companys, generacions i influències; per això vam recórrer a un bon coneixedor del tema, l'arquitecte Josep M. Montaner, i la seva col·lega, Zaida Muxí. El darrer vèrtex del triangle el teníem a la Bisbal. En aquella ciutat va desenvolupar durant dècades el seu càrrec d'arquitecte municipal, va planejar carrers i avingudes, va construir-hi equipaments i també obra privada. Allà va engegar-hi iniciatives singulars com la fundació de la fàbrica Terracotta, i també fou des de la Bisbal que va iniciar les seves intervencions a la costa del Baix Empordà, en idíl·liques urbanitzacions com S'Agaró i Torre Valentina i després amb segones residències i hotels, ja en el marc del desfermat boom turístic dels anys seixanta i setanta. Precisament també en aquesta conjuntura socioeconòmica va projectar intensament equipaments turístics i segones residències a la zona costanera de l'Alt Empordà.

Per parlar de l'actuació professional de Pelayo a la Bisbal i comarca hem tingut les aportacions de Xavier Rocas i Adela Piera, del Museu Terracotta, i també el testimoni d'un dels més estrets col·laboradors de Pelayo

AHC/OAC. DEM GIRONA. FONS PELAYO MARTÍNEZ

Pelayo Martínez. L'arquitecte als anys 60.

yo Martínez: el senyor Joan Rasós, contractista de la major part dels projectes baixempordanesos.

Figueres ha estat i és capital cultural coneguda arreu, sobretot lligada a la figura de Salvador Dalí, del qual acabem de celebrar el centenari del seu naixement. Coetanis com eren, pintor i arquitecte, hem volgut aprofundir en les coordenades d'aquesta relació. Aquest petit apunt ha estat obra d'Anna Capella.

Ja per acabar, la meua aportació com a coordinadora del dossier ha estat la d'intentar enriquir la imatge que teníem de l'arquitecte Pelayo Martínez. Uns comentaris a la seva biografia i, sobretot, la interessant aportació de cadascun dels autors esmentats, han de servir per poder respondre a aquella necessitat que ens plantejàvem, quan ens felicitàvem de tenir el seu fons professional convenientment catalogat.

Rosa M. Gil i Tort

és historiadora i arxivera.

Notes

- (1) Josep Pla tenia intenció de redactar un *Homenot* dedicat a Pelayo Martínez i per això encarregà un petit comentari biogràfic a l'arquitecte.